

אמונת העם בחייו

ד. החידלון מההכרה של 'אתה בחרתנו' – טעות יסודית

וכך כותב הרב באורות-התחיה:

אורות עמ' נה

"טעות יסודית היא החזרה. מכל היתרון שלנו, החידלון מההכרה של 'אתה בחרתנו'. לא רק משונים אנחנו מכל העמים, משונים ונבדלים בחיים הסתוריים מצוינים, שאין דוגמתם בכל עם ולשון, כי אם גם מעולים וגדולים מאוד מכל עם. אם נדע את גדולתנו אז יודעים אנו את עצמנו, ואם נשכח את גדלנו אנו שוכחים את עצמנו, ועם שישכח את עצמו בודאי הוא קטן ושפל. רק בשכחת עצמנו הננו נשארים קטנים ושפלים, ושכחת עצמנו היא שכחת גדולתנו"

הנסיגה מההכרה של 'אתה בחרתנו' היא היסוד לאובדן הארץ, כפי שמבאר רבנו את החטא של "לא ברכו בתורה תחילה"¹. ועל כן כשחוזרים אנו לארצנו צריכה לחזור גאותן של ישראל שניטלה מהם, וכל ההדרכה והסברת האמונה והקדושה לדור צריכה להתחיל מ'תאמין בחיך' – בירור דעת ערכם של ישראל ובנינה כקומה טבעית בנפש האומה.

בדרך זו מבאר רבי יהונתן אייבשיץ בספר "ערוות דבש" את הנאמר בברכת 'יוצא אור' בשבח המלאכים – "כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גבורים, כולם קדושים" – שמעלת המלאכים היא מוסר לישראל, שהרי ישראל גדולים מהמלאכים, וכשאנו מספרים בשבח המלאכים אנו לומדים את ערכנו, הגדול מערכם, ומשתוקקים מתוך כך להנהיג את חייו על-פי מעלה זו.

דרוש טו, לי"א טבת

"וזה היא תכלית מחלתנו, שאנו שוכחים שורש נשמתנו ממקור נורא ונשגב, ובוזה אנו ענוים ביותר" – בענוה פסולה, בחסרון ידיעה להתגאות בגאותן של ישראל, "אין אנו חסים על כבודנו וכבוד נשמתנו, ומתגוללים בטיט בראש כל חוצות, כאחד מכפריים המשתכרים, כן אנו מתגוללים בטיט והבל הגשמי, ויותר טוב שנתגאה לנהוג סלסול בעצמנו, ולומר אנחנו בן מלך מלכי המלכים ברוך הוא, ולא נאות לנו לפי כבודנו להתנהג כמעשה שאר הגויים ממשפחות האדמה. וראוי לנו להתנהג כפי שורשנו וכראוי להיותנו גדולים במעשה בתכלית ההבדלה וריחוק מן יתר בני אדם, למען יכירו וידעו כי לא כעורם צורנו, גאווה כזו מותרת, דזו היא גאווה הנרצית מה' שיזכור כל היום בכבודו ובמעלתו להתנהג עצמו בו כפי הנאה להתנאות לערכו ערך גבוה עליו, וכבר אמרתי פעמים אם יזכור אדם מעלת ישראל היותו נשגב ממלאכי השרת, איך יתכן לו לעסוק בהבלי עולם ולילך בתר גאווה, הלוא יבוש מעצמו ויאמר, אנוכי כי נשגב ממלאך ואני מגואל במעשי, ומלאכי השרת הם כולם אהובים וברורים זכאים"

¹ תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פה עמוד א: "אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (ירמיהו ט) 'מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר, פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ', דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים. ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו. שנאמר (ירמיהו ט): 'ויאמר ה' על עזבם את תורת אשה נתתי לפניהם'. אמר רב יהודה אמר רב: שלא ברכו בתורה תחילה". ועיין עוד 'לגתיבות ישראל' ח"א, לדרכה של תורה, עמ' קס"א. ולאמונת 'עמנו' ח"ג, 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', עמ' כח-ל.

באים אל תפקידנו מכת שליחותו של הרב, "אנכי והילדים אשר נתן לי ד' לאותות ולמופתים בישראל" (ישעיה ח, יח)⁵⁵. מגמתה של התורה-הגואלת היא להשיב את גאותם של ישראל, להשיב את האמונה שדרך ד' תצלח ושכל נפילות הדור בשלבי התחיה הם נגעי עור⁵⁶ בלבד, ומוכשר ומסוגל הוא דורנו להשתייך את חייו הלאומיים על יסוד הקודש.

כנגד החולשה והרפיון האוחזים ברוח ישראל נוסף אנו אמונה, והיא אשר תחולל את הגבורה. ניקח על עצמנו להשלים את היסוד שכה חסר בדור - אמונת האומה בערך-חיה. גלך כדרכם של משה, ישעיהו, חכמי התורה-שבעל-פה לדורותיהם ורבותינו זצ"ל, ובכך בעזרת ד' נכריע לטובה את הדור כולו.

ז. לדרכם של אנשי אמונה בתקופתנו

הסוגיות הללו שייכות מאוד לתקופתנו ולמשבריה. נמצאים אנו בעיצומה של מלחמת-תרבות, במאבק על חודעתו הלאומית של עם-ישראל והערכים על-פיהם ינהל את חייו. מתנהלת מערכה שלמה, העוסקת בהשפלת רוח העם וביצירת תודעה בקרבנו כי הוא 'עם ככל העמים', ופסגת שאיפותיו היא לבנות 'מדינת כל אזרחיה', ולנהל סדרי כלכלה ובטחון תקינים. זהו נסיון להנמיך את הדימוי העצמי של העם ולהשכיח ממנו את היותו עם ד', המעודד להקים 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' ולהאיר את העולם כולו באור ד'⁵⁷.

בעת כזו, תפקידם של אנשי לב ורוח להשיב את גאותם של ישראל שניטלה מהם, להשיב לאומה את הכרת ערך עצמה כ"גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו" (דברים ד, ז) ולו "חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים" (שם שם, ח), ואת האמונה בחיים האלהיים שבקרבה ובאפשרותה להנהיג את כל החיים הלאומיים והפרטיים על-פי סגולה עליונה זו.

הכרה זו של העם בערך עצמו תיבנה מתוך שחזוריים יהיו אנשי האמונה ב"אמונה באורה האלהי של כנסת ישראל, שהוא לה סגולה עצמית שלא תזוז ממנה בכל חליפות הזמנים", גם "בעת אשר רמיסת קודש וזלזול דת יראו בכל תוקף ועז". אמונה זו היא מיסודות התורה-הגואלת ונצרכת היא לאומה בעת זו כאויר לנשימה.

הרב זצ"ל פעל בכל כוחו לברר את ערכם של ישראל ולמלא את האוירה הציבורית במושגים של סגולת-ישראל ושל הערך האלהי של האומה, ארצה ותחייתה. פעולה זו

55 - עיין רש"י שם.

56 מאמרי הראיה, 'ירושלים', עמ' 300: "התחיה החדשה, שהחשה מעט את צעדיה, לקחה לה למנה איזה נצוצי חיים של עז, אבל לא יכלה להכחיד את הרקב הפנימי המכלה את זה שמבלעדיו לא תוכל לנו כל עוצמת רוח ליתן פרי תנובה - את גאון הקודש. אמנם לא נגעי נשמה הם מראות-נגעים הללו, נגעי עור המה. בחוכיות נשמת עם קדוש, נשמת אלהים חיים בוערת בעו גבורתה, ואע"ג שלית בהו הימננות איקרו בני ובמקום אשר יאמר להם: לא עמי אתם - יאמר להם: בני אל חיי".

נמשכה גם על-ידי רבנו הרצ"ה זצ"ל, עד שבימיהם גם אנשים רחוקים מאמונה ומיראת-שמים הרגישו שיש אדם גדול שמאמין בנו, שמעריך אותנו אחרת לגמרי ממה שאנו מעריכים את עצמנו. החפצים להיות מתלמידיהם, להמשיך את דרכם ולאחוז בשיפולי גלימותיהם, נקראים להתמלא באמונה זו, - אמונה בקב"ה ובישראל עמו, וביכולת התעלותו של הדור הזה. זה אמנם "מקצע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה", אך העיסוק בזה הוא יעודנו ולכך נוצרנו.

ההתישבות בחבל-קטיף היוותה דוגמא בזעיר-אנפין למדינת-התורה העתידה. נוצרה בה מציאות-תורה של התישבות אידיאלית המיוסדת על טהרה וחיי קודש, פיתוח חקלאות פורחת וכלכלה מצליחה, מתוך גדלות של תורה, אמונה וקדושה. בעצם מציאותה היוותה קריאת כיוון והוראת דרך לכל חיי העם בארץ, ומאבק חיובי כנגד התרבות הנכרית המשתלטת עלינו וממלאת את המערכות הממלכתיות.

עקירת חבל-קטיף היא חלק מהמאבק על הרוח והתרבות הישראלית, ביטוי וסימפטום להתדרדרות בדעת העם את ערך עצמו ונסיגה מהאידיאל העליון של 'אתה בחרתנו', - התדרדרות אשר החלה עוד קודם לכן ב"רמיסת קודש וזלזול דת" שהופיעו בתחומים רבים בחיינו הלאומיים.

שעה זו היא שעת מבחן גדולה מאוד לנאמנותנו לתורתנו, ליעודנו ולשליחותנו.

התמלאות בקצף, בזעם וביאוש מזיקה לכל המצב הכללי, ומוסיפה נפילה על נפילה. המחשבה כי ניתן להילחם באידיאולוגיה על-ידי עקירת ישובים והריסת בתים היא מחשבה פרימיטיבית, הדומה למלחמה בתורה על-ידי שריפת ספרים. הנזק האמיתי לרוחה של האומה ייגרם אם כתגובה לעקירה הנוראה ניטוש, חלילה, את אמונתנו בשורש האלהי של האומה החי בה גם במצבי ירידתה, וביכולת הגנוזה בה להתעלות לחיות על-פי גובה נשמתה. דוקא כעת, כשהאומה נשפלת ברוחה, הדבר הנחוץ לה ביותר הוא האמונה בכוחה, והערכתה את עצמה לא על-פי מה שמתגלה בחייה החיצוניים, אלא על-פי סגולתה הפנימית. מתוך כך יוולדו בה הכוחות לתיקון המצב ולהשבת גאותן של ישראל. בשעה שהחושך המכסה את האור הפנימי מביא לכך שרומסים ומבזים אותנו ואת משנתנו, דוקא אז נתבעים אנו יותר מתמיד להתרומם לתודעת השליחות, - לראות מתוך הנפילה הנוראה הפוגעת בנו כמה גדולה המחלה, וכמה נחוצה לאומה הרפואה העליונה של השבת הכרת ערכה. סם החיים לאומה כולה מצוי בידינו, ועל-כן ערך שליחותנו עולה, והוא נעשה דבר שהנשמה תלויה בו. יש בכח המשבר לרומם אותנו ולהביאנו לאחוז בשיפולי גלימתו של ישעיהו, שגם כאשר מורטים ומבזים אותו אינו שוכח את מעלתם של ישראל, ומתוך כך מתרומם במסירות-נפש לתפקידו הכללי.

כל דרכנו במהלך הקץ-המגולה היא דרך של מסירות-נפש, קידוש-השם ומאבק האור נגד החושך. הצטרפותנו למפעל הציוני לא באה מפני שבפועל היה שלם, אלא מפני שידענו שהחוך שבתנועה הציונית, הוא קדוש ואלהי, וצפינו את העתיד להיולד משיבת העם לארץ - 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. בהצטרפנו לתנועת השיבה לארץ ידענו שהרעיון הציוני, המיוסד על ערכים חילוניים, אינו מודע לערכה האלהי של האומה, ומסילוף זה עתידים לצמוח קלקולים גדולים⁵², ובכל זאת, לאור הכרת 'החוך' ו'הנולד'⁵³, התמסרנו לתפקיד העצום של הארת דרכה של התחיה וחשיפת ערכה האלהי הפנימי.

אם כעת, כשאנו רואים את ההתדרדרות שבאה עקב נמיכות הרעיון החילוני, אנו מגיעים לידי מסקנה כי המדינה איבדה את ערכה, וכל שלמדנו על סגולת-ישראל הקיימת גם ברשעים, אינו מתיחס לדור הזה, ו'עם רשעים כאלו אין לנו עסק ושותפות' - הרי זו נפילה נוראה, - נפילה לאנשי האמונה שאינם מתרוממים "מעל שפלות החיים הגסים והמוגבלים ההולכים קדורנית בזעפם העגום", ונפילה לדור כולו, שאין מי שמאמין בו, מעריך אותו ומכיר בסגולתו.

דרך כזו מחזקת את כוחות השליחה, המצפים לחגובה כזו - שיפטיקו תלמידי הרב קוק, ה'משיחיסטים', לדבר על הערך האלהי של האומה, על שאיפותיה האלהיות להקים 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' בכל מלוא רוחב ארצנו, ויניחו לנו להקים 'מדינת כל אזרחיה' ולהיות 'עם ככל העמים', ובכך ישחררו אותנו מכל המעמסה האידיאולוגית שלהם⁵⁴.

מבט כזה מצד אנשי האמונה שבדור מהוה משבר נורא, משום שביח-מדרשה של התורה-הגואלת נועד לזרוק נשמה בגויה, לטהר ולקדש את הגוף הלאומי כולו, וכשהוא נוטש את תפקידו הרי זו עזיבת הנשמה את הגוף, ואסון זה יורד עד אושיות קיומנו. נבחנים אנו בזה, אם שואפים אנו להיות 'נרשאים את הדור בנשמתנו, בחפצנו ובמחשבתנו', או שמא להיפך - החברה היא הנושאת אותנו ואנו מעריכים את עצמנו על-פי מה שהקו הנמוך השולט בה מעריך אותנו, וכשאין הוא מוצא לאידיאולוגיה שלנו זכות קיום והשפעה אנו נעלבים ומתנתקים.

הפסוקים ודברי חז"ל אודות דרכו של ישעיהו הם נבואה שנצרכה לדורות, להורות דרך לאנשי אמונה בשלבי צמיחת התחיה. אמנם איננו נביאים, אך בני נביאים אנו והננו

52 ע"י לקמן 'נשמה לעם עליה', עמ' ער.

53 ע"י לקמן 'נשמה לעם עליה', עמ' צו.

54 ואכן, כיום בו פונתה עצמונה ת"ו נכתב מאמר על-ידי אחד מראשי האידיאולוגים של השמאל, המבשר בתורת-נצחון כי תמה האידיאולוגיה של 'אתה בחרתנו', העוסקת בשאיפות אלהיות ומשיחיות ולא מניחה לנו להיות חיים נורמליים ככל עם ולשון.